

VĂN CHƯƠNG HẠ GIỚI ...

NGUYỄN HOÀI VÂN

12 tháng tư 1998

Khi được biết quý bạn sẽ cho ra mắt tờ “Văn Chương”, tôi đã thân mến giới thiệu với ban chủ trương một khẩu hiệu rất khích lệ, để quý bạn lên tinh thần, “hồ hởi” trong công tác... Đó là câu “LẬP THÂN TỐI HẠ THỊ VĂN CHƯƠNG”. Đã “tối hạ”, thì chỉ có thể lên chứ không bao giờ xuống được. Những thứ “ưu thắng”, “ưu việt”, xét cho cùng chỉ còn có nước xuống chứ chỗ đâu mà lên thêm nữa ! Như vậy là quý bạn có một khoảng trời bao la, tha hồ tung hoành, thăng tiến. Khoảng trời ấy, quý bạn lại có nhã ý dành cho những người “không, hoặc ít, có dịp thể hiện trên những nơi khác...”, tức những cây bút có lẽ không phải là tối ưu, theo thị hiếu thông thường, hay nói cách khác, không được đánh giá cao lắm theo những tiêu chuẩn “rẻ như bèo” của cái cỏi hạ giới tầm thường và đầy thị phi này. Người ta nói kịch bản “Trong Khi Chờ Thiên Chúa” (En attendant Godot) (*) của Samuel Beckett, khi xuất bản chỉ bán được trên dưới chục cuốn ! Rồi chính những người như Beckett lại dẫn đường cho nền văn học thế kỷ 20 ... Phải chăng quý bạn muốn tin vào những Beckett của văn học Việt Nam ? Tôi chỉ có thể hoan hô quý bạn, và kính trọng những cố gắng để vượt qua những khó khăn, sẽ không thiếu, của quý bạn.

“Thuần túy văn chương” là một trong những khó khăn ấy. Nó đòi hỏi loại bỏ bớt những ràng buộc chính trị, tôn giáo, truyền thống, những nền nếp suy tư, kể cả những thứ gọi là “thuần phong mỹ tục”, để chỉ nhận ra CÁI ĐẸP, CÁI HAY, trong tác phẩm. Loại bớt được những ràng buộc trên không phải dễ. Miệng đời luôn kẻ bên để ban cho ta những bài học đạo đức, kể cả đạo đức chính trị. Những kẻ “đứng đắn”, những người “ái quốc”, những “nhà thông thái”, những “văn nghệ sĩ chân chính” thường phủ lên những tác phẩm nằm ngoài những tiêu chuẩn của họ một tấm màn khinh bỉ, loại trừ ...

Thật ra, có lẽ đó chỉ là một cách nhìn hơi phiến diện. Điều gay go nhất, theo tôi, là vấn đề HAY và ĐẸP. Đành rằng phải loại bỏ những tiêu chuẩn, những ràng buộc, như vừa nói, nhưng thế thì làm cách nào, dựa trên những tiêu chuẩn nào, để nhận ra được “cái hay”, “cái đẹp” ? Người ta sẽ lại rất dễ rơi vào những tiêu chuẩn mới, những ràng buộc mới, những loại trừ mới. Sự hiện hữu của sự “hay đẹp” tuyệt đối, đánh động vào cốt lõi xâu thẳm nhất của con người, bên trong những lớp vỏ gia đình, xã hội, tôn giáo ... của mỗi cá nhân, chỉ là một giả thuyết, một niềm tin. Chúng ta, bạn và tôi, có niềm tin ấy hay không ? Hoặc giả “cái đẹp”, “cái hay”, vẫn là sản phẩm của một quá khứ cá nhân, gia đình, dân tộc, xã hội, thậm chí ... giai cấp ?

Đặt vấn đề cách khác : bạn và tôi, chúng ta chỉ là những sản phẩm của một quá trình tiến hóa, hoàn toàn tuân theo những điều kiện và hoàn cảnh vật chất, hay ngược lại, tầng lớp thâm sâu nhất của con người chúng ta là sự nổi dãi của một khái niệm tiên khởi phi vật chất, biệt lập với hoàn cảnh, một Tuyệt Đối trên đó chúng ta xây dựng ý niệm “Hay”, “Đẹp”, mà mọi con người đều có thể nhận ra được ? Từ vấn đề CÁI ĐẸP, chúng ta đã bước sang vấn nạn của một cái nhìn NHÂN BẢN, của chính tinh thần NHÂN BẢN rồi đấy !

Tại sao trong câu hỏi của quý bạn lại phải gạch dưới các chữ “trong lúc này” ? Âm ảnh thời cuộc, chính trị, to lớn đến thế sao ? Văn Chương đúng nghĩa sẽ đạp lên chính trị mà tiến bước. Nó sẽ dẫn đường cho chính trị, trong lúc này, hay bất cứ lúc nào khác.

Chúc quý bạn mọi sự thành công.

(*) Godot là biến thái của chữ GOD nghĩa là Thiên Chúa. Beckett, người Ái Nhĩ Lan nhưng viết văn bằng tiếng Pháp, vừa dùng chữ Anh “God”, vừa dùng dạng kết “-ot” trong lối gọi thân mật của người Pháp (như Jean cho ra Jeannot, Pierre cho ra Pierrot, Charles cho ra Charlot, v.v...)